

Språklære Start FASIT

Til læreren

Språklære er en serie hefter som gir systematisk trening i grunnleggende temaer innenfor grammatikk og tegnsetting. Heftene kan brukes til innlæring, øving og repetisjon. *Språklære* skal gi elevene en større forståelse for hvordan språket er bygd opp, og hjelpe dem til å se sammenhenger mellom grammatikalske former og rettskriving. Arbeid med språklære er et viktig ledd i utviklingen av en helhetlig skrivekompetanse og skriving som grunnleggende ferdighet.

Hvert oppslag i heftet inneholder et spesielt tema innenfor språklære. Mange av temaene kommer igjen flere ganger, men i utvidet form. Slik får elevene både repetert og utvidet læringen. I hvert oppslag får elevene varierte oppgaver som skal gi dem forståelse for og erfaring med det aktuelle temaet. Hvert hefte blir avsluttet med et oppslag med repetisjonsoppgaver, som også kan brukes som en test. Oppsummeringen er kortfattet og oversiktlig, og den kan også være nyttig for foresatte.

Forslag til arbeidsmåte

Det arbeides med hvert kapittel i en periode på en eller to uker. Læreren går gjennom temaet som blir behandlet, viser med eksempler og går gjennom det som står i regelruten først i hvert kapittel. Noen lærere vil velge å bruke *Språklære* tidlig i arbeidet med hvert tema, andre vil avslutte et tema med at elevene arbeider i boka. Oppgavene er langt på vei selvinstruerende.

Kommentarer til sentrale tema som blir behandlet i *Språklære Start*

Alfabetisering

Det arbeides med alfabetisering ut fra første og andre bokstav. Dette vil være en hjelp for elevene når de skal bruke ordbok.

Antonymer og synonymer

Forståelse for og bruk av synonymer og antonymer vil øke elevenes bevissthet for variasjon i språket.

Tegnsetting

Elevene blir kjent med punktum, spørsmålstejn og utropstejn og enkel bruk av komma. Dette er nødvendige skilletejn når de skal skape sine egne tekster.

Substantiv

Elevene lærer forskjell på fellesnavn og egennavn og bruk av stor og liten forbokstav. De lærer også å finne oppslagsformen av substantiv. Oppslagsformen er nødvendig ved bruk av ordbok.

Adjektiv

Elevene lærer å kjenne igjen og å bruke adjektiv, og de lærer å finne oppslagsformen.

Verb

Elevene lærer hva som kjennetegner verb, og de lærer å finne oppslagsformen.

Fasit

I noen oppgaver kan elevene komme med flere svar, vi har i regelen foreslått ett. Siste oppgave i hvert kapittel er en avkrysningsoppgave og er derfor ikke med i fasiten. På oppgavene der elevene skal lage egne setninger ut fra ord, er det som regel ikke forslag til fasit. Ekstraoppgavene som skal gjøres i egen skrivebok, er heller ikke med i fasiten.

1 Alfabetisering

A

a-b-c-d-e-f-g-h-i-j-k-l-m-n-o-p-q-r-s-t-u-v-w-x-y-z-æ-ø-å

B

ferie, fly, pilot

bilbelte, bremses, ratt

seilbåt, sjømann, skip

togtur, trafikk, tunnel

C

4,5,3,6,1,2

1,5,4,3,6,2,

D

Sabrina, Scott, Selma, Sivert, Sjur

Husk! Hvis ordene begynner med samme bokstav, alfabetiserer vi etter andre bokstav.

2 Antonymer

A

rask, sein

sterk, svak

liten, stor

hvit, svart

høy, lav

lett, tung

B

Svak som ...

Svart som ...

Tung som ...

Lav som ...

C

dårlig, tykk, større, lang, farlig

D

varm, nede, ute, bak, lys

Husk! Et ord som betyr det motsatte av et annet ord, kalles antonym.

3 Punktum og spørsmålstegn

A

Jeg skal ha selskap på lørdag.
Når begynner det?
Det begynner klokka tre.
Hvem har du bedt?
Jeg har bedt hele klassen.
Jeg ønsker meg bøker og filmer.

B

I dag skal jeg ...
Hvor er ...?
Jeg liker ...
Kan du ...?
Jeg har ...
Hvorfor har du ...?

C

Hvilken dag er det i dag?
Hvor gammel har Maria blitt?
Hvor bor hun?
Hvordan skal hun feier dagen?
Hva skal hun servere?

D

Har hun en bror?
Kan hun svømme?
Har hun kommet hjem?
Liker han softis?

Husk!

En setning som forteller om noe, slutter med punktum.
En setning som har et spørsmål, slutter med spørsmålstegn.

4 Synonymer

A

Ring rundt stor, diger, enorm.
Ring rundt livlig, kvikk, rask.

Ring rundt uhyggelig, skummel, nifs.
Ring rundt morsom, gøy, festlig.
Ring rundt trøtt, slapp, søvnig.
Ring rundt redd, engstelig, urolig.

B

1 ulike
2 sjeldne
3 ungene
4 truffet
5 prate

C

Forbudt å kaste mat til krokodillen.
Dette buret er for rampete aper.
Ikke kryp gjennom hullet.
Du har lov å fotografere.
Porten skal være lukket.
Ikke stikk føttene i vannet.

D

Bjørnen labber.
Haren hopper.
Høna tripper.

Husk! Ord som betyr det samme eller nesten det samme, kalles synonymer.

5 Utropstegn

A

Hurra! Hallo! Uff! Æsj! Heia! Fy! Hei! Å! Huff! Oi! Jippi! Au!

B

Tass, kom hit!
Ta pinnen!
Gi labb!
Pass godt på huset!

C (forslag)

Hurra, det er 17. mai!
Au, jeg slo meg!
Oi, der er det er tyv!
Å, her var det rotete!
Uff, jeg savner Tass!
Jippi, jeg vant!
Æsj, jeg tapte!
Oi, den var stor!

D

Voff! Hei Tassen!
Her er jeg! Å, så søt du er!
Jeg er sulten! Jeg har kjøpt mat.
Har du kjøttbein? Ja. Men vi skal leke først.
Hva skal vi leke? Hent ballen!
Det er lett! Oi, så flink du er!

Husk! Etter utrop skriver vi utropstegn.

6 substantiv- fellesnavn

A

Ring rundt mann, dame, blåveis, lønn, eik, baby, barn, furu, bjørk, fiol, tulipan, løvetann.

B

mennesker	blomster	trær
mann	blåveis	lønn
dame	fiol	eik
baby	tulipan	furu
barn	løvetann	bjørk

C

hagen, furu
eik, nøtter
blad, hånd
tre, stamme

D

en mann, en/ei dame, en baby, et barn, en blåveis, en fiol, en tulipan, en/ei løvetann, en/ei lønn, en/ei eik, en/ei furu, en/ei bjørk

Husk! Ord som gutt, hus og bil kaller vi fellesnavn.

7 Substantiv - egennavn

A

Nusse, London, Nielsen, Berg, Kalle, Mira, Ane, Mio, Leo, Løvåsen, Tone, Løvåsveien

B

navn på mennesker	navn på dyr	navn på steder
Nielsen	Nusse	London
Tone	Kalle	Berg
Ane	Mio	Løvåsen
Mira	Leo	Løvåsveien

C

Storgata, Langeby
Per Jensen

D

Alle egennavn som foreslås, skal ha stor forbokstav.

Husk! Navn på personer, husdyr og steder, kaller vi egennavn.

8 Mer om punktum, spørsmålstegn, utropstegn

A

Hurra, der er dere!
Ta ned seilene!
Kast anker!
Hvor er vi?
Det er supert vær!
Skal vi sove i telt?
Jeg vil bade.
Jeg liker å seile.
Sitt stille!

B

Hva kalles gulvet på en båt?
Hva betyr babord og styrbord?
Hva betyr flo og fjære?

C

Alle båter
Kan du ...?
Hvor skal ...?
Du må ...!
Hvorfor er ...?
Hurra, ...!

D

Båten er på vei til Lillesand.
Vi kaller båten for Svanen.
Alle må bruke redningsvest!
Har du prøvd å seile?
Hjelp, det er et skjær i sjøen!
Styr unna skjæret!
Det gikk heldigvis bra.
Hvor er vi nå?

Husk! Setninger pleier å begynne med stor bokstav og slutte med punktum, spørsmålstegn eller utropstegn.

9 Mer om substantiv

A

Rød strek under Pluto, Mars, Melkeveien, Venus, Karlsvogna, Tellus
Blå strek under planeter, stjerne, astronaut, månen, romskip, komet, sola.

B

Egennavn: Pluto, Mars, Melkeveien, Venus, Karlsvogna, Tellus
Fellesnavn: planeter, stjerne, astronaut, månen, romskip, komet, sola.

C

Vet du hvordan stjernebildet Orion ser ut?
Vår planet heter egentlig Tellus.
Det er Venus som er nærmest jorda.
Hvor mange måner har Jupiter?
Hvorfor kalles Mars den røde planeten?

D

Universet er uendelig stort.
Planetene får lys og varme fra sola.
I vårt solsystem Saturn en av ni planeter.
Det er Venus som er nærmest jorda.
Jorda vår kalles Tellus.
Sola er egentlig en stjerne.
Karlsvogna er et stjernebilde.
Har du hørt om mannen i månen?
Tenk å reise til månen med et romskip!

Husk! Egennavn begynner med stor bokstav.
Fellesnavn begynner med liten bokstav.

10 Adjektiv

A

Ring rundt gul, fin, ny, grønn, varm, tykk, rød, moderne, lekkert, brune, blanke. Vanntette, stor, praktisk, stilig, ny.

B Forslag:

Jim har en gul jakke. Den er fin og praktisk.
Lua er stilig og stor. Dessuten er den varm.
Jim har fått en ny bukse. Den er rød og moderne.
Skoene hans er brune, blanke og vanntette.

C

Ring rundt sporty, aktiv, kule, godt, superlette, gode, spreke, luftige, svette, holdbare

D

rødt, rød, røde
nytt, ny, nye
god, godt, gode
lange, langt, lang
store, stor, stort

Husk! Ord som beskriver substantiv, kalles adjektiv.

11 Verb

A

Ring rundt bader, sover, tøyser, rydder, leker, spiser, spikker, klatrer, ler, arbeider, leser, fisker, løper, synger, spiller

Vi bader, sover, tøyser, rydder, leker, spiser, spikker, klatrer, ler, arbeider, leser, fisker, løper, synger, spiller.

B

Blåser, regner, tordner, smeller, braker

C

våkner, løper, bader, lager, spiser, smaker

D

spiser, spiste
leser, leste
rydder, ryddet
sover, sov
synger, sang
løper, løp
leker, lekte

Husk! Ord som forteller hva noen gjør, eller hva som skjer, kaller vi verb.

12 Substantiv - oppslagsform

A

Ring rundt spurv, vinge, klo, konge, fugl, tre, skog, reir, nebb, egg.
(Ordet egg kan være både et flertallsord og et ord i oppslagsform.)

B

fugl, trekkfugl, vinter, svale, gås, gråspurv, land

C

måkene, sjøen, ganger, parken, duene, endene, brødbitene, turistene, dagen, fisk

måke, sjø, gang, park, due, and, brødbit, turist, dag, fisk

D

and, brødbit, dag, due, fisk, gang, måke, park, sjø, turist

Husk! Hvis du tenker *en*, *ei* eller *et* foran et fellesnavn, finner du ordets oppslagsform.

13 Adjektiv - oppslagsform

A

Ring rundt rar, kald, stor, høy, rask, treg.

B

tykk, skarp, lang, varm, gul

C

Ring rundt våt, trøtt, høy, god.

D

finest, fin
minst, liten
tyngst, tung
dårligst, dårlig
yngst, ung
størst, stor
eldst, gammel

dårlig, fin, gammel, liten, stor, tung, ung

Husk! Oppslagsformen av et adjektiv finner du hvis du tenker *den er så* ... foran adjektivet.

14 Verb - oppslagsform

A

Ring rundt fly, krype, bade, hoppe, svømme, svømme, spise, synge

B

fly, legge, dykke, ruge, svømme, spise

C

var, sto, ble, hadde, er, gikk

D

å sove, å sitte, å løpe, å drikke, å være
å fiske, å leke, å spise, å fryse, å tenke

drikke, fiske, fryse, leke, løpe, sitte, sove, spise, tenke, være

Husk! Oppslagsformen av verb finner du hvis du tenker å foran verbet.

15 Komma ved oppramsing

A

Svarene på denne oppgaven er individuelle. Oppgaven fokuserer på riktig bruk av komma.

B

På gården var det griser, og kuer, og sauer, og kalkuner og hester.
På rommet mitt er det seng, og skrivebord, og skap, og stol og bokhylle.
Jeg kjøpte farger, og pennal, og blyantspisser og linjal og viskelær.

C Ulike forslag. Husk riktig bruk av komma.

D

Han skulle be Ola, Ina, Kristian og Mari i bursdagen sin.
Han tok med seg håndkle, badetøy og saft.
Jeg har reist med både tog, fly, bil, buss og båt.

Husk! Ved oppramsing skriver vi komma mellom ordene. Mellom de to siste ordene i oppramsingen skriver vi *og*.

16 Repetisjon

A (forslag)

	<i>synonym</i>	<i>antonym</i>
kjedelig	gørr	morsomt
tynn	slank	tykk
gråte	grine	le
stor	diger	liten
sur	gretten	blid
våt	fuktig	tørr

B

Er det noen hjemme?
Hjelp, jeg faller!
Han er ti år.
Kom hit!
Hvor skal du i ferien?
I fjor var jeg i Spania.

C

Rød strek under Mats, Saima, Bodø, Hellas.

Blå strek under gutten, jenta, katter, bestemoren, ferie.

gutt, jente, katt, bestemor, ferie
bestemor, ferie, gutt, jente, katt
Bodø, Hellas, Mats, Saima

D

(Ulike muligheter)

E

Ring rundt likte, spiste, fikk, tok, smakte

å like, å spise, å få, å ta, å smake

F

Her vil elevene finne egne forslag, for eksempel:

substantiv: klovn, elefant, telt, linedanser

adjektiv: stor, fin, morsom, liten

verb: danse, trylle, hoppe, rope